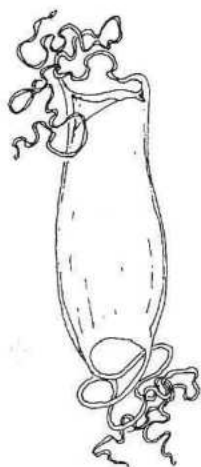

Strandvondsten

KEES LANGEVELD

Er bestaat een mooi liedje over de rand van Nederland, ons onvolprezen strand. Wat Boudewijn de Groot daarin bezingt, is het beeld dat heel veel Nederlanders van het strand hebben: zee, zand, zon, plaats om plezier te maken. Toch is het strand ook in het najaar en de winter een bezoekje waard. Dan is het strand stil en verlaten en mag ik er graag wandelen om een frisse neus te halen.

Eikapsel van een haai
(tekening: Kees Langeveld).

Wanneer heb je de meeste kans op leuke vondsten?

Heel eenvoudig: als er heel veel dingen in zee drijven. Dat gebeurt met name in het najaar, als de zee-wieren afsterven en loslaten van hun ondergrond. Ook najaarsstormen kunnen een handje helpen. Als de wind uit het oosten waait, wordt de bovenste laag van het zeewater van onze kust af geblazen. Dat water stroomt niet weg, maar zorgt dat er een onderstroom ontstaat over de zeebodem, naar de kust gericht. Door die onderstroom wordt alles wat op de bodem verblijft, naar het strand gedreven: schelpdieren, krabbetjes, zeesterren, noem maar op. Dat effect is vooral duidelijk als de oostenwind langere tijd heeft aangehouden. En dan is het wachten op laagwater, om al het aanspoelsel goed te kunnen bekijken.

Vraag een kind wat er op het strand ligt, dan zegt het "schelpen". Over schelpen zijn boeken volgeschreven. Ik zal er dus niet teveel woorden aan vuil maken.

Het is natuurlijk wel een sport om tijdens een strandwandeling zoveel mogelijk verschillende soorten schelpen te vinden, liefst met een leuk kleurtje of een mooie vorm. Doe je dat een enkele keer per jaar, dan zie je nu eens grote aantallen strandschelpen, dan weer duizenden van die kleine, zwarte slakkenhuisjes (stompe alikruik), maar steeds de nodige variatie in soorten. Ik wil wel even wijzen op die witte,

ovale dingen die soms tussen de schelpen liggen, ook wel zeeschuim genoemd. Ze worden in vogelkooien opgehangen, als aanvulling op het dieet voor parkieten. Zo'n ding is geen echte schelp, maar een rugschild van een inktvis die zeekat heet.

Jagers en strandlopers

Het liefst loop ik 's morgens vroeg of met somber weer over het strand, dan loopt er bijna niemand. Op zo'n moment kijk ik ook even naar de vogels. Meeuwen zie je altijd wel, vooral zilvermeeuwen en kokmeeuwen, maar ook wel mantelmeeuwen met hun opvallend donkere rug. Ik denk dat ze afkomen op de eetbare dingen in het aanspoelsel, maar als ik kijk staan ze meestal stil voor zich uit staren. Boven zee kun je met name in de trektijd bijzondere soorten zien: Jan van Genten, of jagers. Jagers zijn snelle, wendbare vogels die parasiteren op meeuwen. Ze pesten een volgevreten meeuw in de lucht net zo lang tot-ie z'n voedsel uitbraakt, en dat vangen ze dan op. Jagers heb ik wel gezien, maar hun beroemde manier van voedsel vergaren helaas nog nooit. Veel algemener dan de jagers zijn de strandlopers, witgrijze vogeltjes ter grootte van een spreeuw. Op het strand langs het vasteland zitten vooral drieteenstrandlopers, maar op het wad en in de buurt van pieren kun je ook andere soorten verwachten. Neem eens de tijd om naar hun manier van lopen te kijken: het getrippel lijkt regelrecht van een tekenfilm overgenomen.

Zeewieren: bruin, groen en rood

Zeewieren groeien alleen op een vaste ondergrond, zoals stenen en rotsen. In Nederland zijn ze aangevoerd op dijken en pieren. Daar kunnen ze een dichte begroeiing vormen met meterslange stengels. De grote soorten hebben drijfblazen die zorgen dat de planten ook bij hoogwater nog aan de oppervlak-

Dode zeevogels behoren ook tot de strandvondsten. Helaas zijn daar vaak stookolieslachtoffers bij. Op de foto een Jan van Gent (foto: Sytse Dijkse).

Wie kent ze niet, de grote strandschelp (foto: Sytske Dijkse).

te komen, om het broodnodige licht op te vangen. In het najaar laten grote stukken wier los, soms wel de hele plant, en dat is wat wij op het strand kunnen tegenkomen.

Aan de hand van kleur en vorm zijn veel zeewieren op naam te brengen. In het aanspoelsel zijn de bruinwieren het meest algemeen. Knotswier, met drijfblazen die breder zijn dan de stengel, is vrijwel altijd te vinden. Blaaswier heeft kleinere blaasjes, links en rechts van de 'hoofdnerf'. Soms liggen er in die wierhopen lange, rubberachtige veters: veterwier. Wat ik ook elk jaar wel tegenkom is het riemwier: lange, platte stengels van één tot anderhalve centimeter breed. Riemwier heeft een aardig herkenningsteken: het oppervlak van de riemen is bezet met kleine putjes. Voor wie er het fijne van weten wil: die putjes, dat zijn de geslachtsorganen. Groenwieren spoelen veel minder vaak aan. Dat komt, denk ik, omdat groenwieren bij voorkeur in zoet of brak water groeien. Langs onze kust is het aantal geschikte groeiplaatsen beperkt. Een mooi voorbeeld zijn de piertjes van de uitwateringssluits bij Katwijk, waar zoet water in zee geloosd wordt. Op deze plaats groeit zeesla, dat niets anders is dan een slap, flinterdun, lichtgroen blad. Een enkele keer vind je ook wel een buisvormig groenwier, het darmwier.

Roodwieren roepen bij mij altijd het beeld op van warme zeeën en exotische oorden. Groot was dan ook mijn verbazing toen ik in Nederland roodwieren vond. De kleur neigt overigens meer naar roze dan naar rood, en erg opvallend zijn ze niet. Ik zag ze bij

toeval toen ik een stuk bruinwier stond te determineren. Op de stengels zaten kleine, roze plukjes, hooguit een paar centimeter groot, maar onder een vergrootglas heel mooi om te zien.

Nieuwkomers

Ook op de zeebodem zijn er af en toe nieuwkomers, die soms de oorspronkelijke soorten overvleugelen. In het begin van de tachtiger jaren bestond de vrees dat het Japans bessenwier (een bruinwier) langs de Zeeuwse kust zou gaan woekeren. Achteraf is dat erg meegevallen. In de jaren daarna bleek de Amerikaanse zwaardschede, een langgerekt schelpdier, de plaats in te nemen van onze inheemse zwaardschedes en mesheften. Zulke processen kunnen alleen zichtbaar gemaakt worden door jaar in, jaar uit regelmatig gegevens te verzamelen. Wie zich geroepen voelt om daaraan mee te werken, verwijs ik graag door naar de Strandwerkgemeenschap, een werkgroep van de KNNV (Koninklijke Nederlandse Natuurhistorische Vereniging).

Eieren

Op het strand verwacht je geen eieren tegen te komen, maar ervaren strandwandelaars weten wel beter. Bekend zijn de witte, vederlichte eikapsels van de wulk. De afzonderlijke kapsels zitten op een kluitje bij elkaar in een soort bol, die een doorsnee kan hebben van meer dan vijf centimeter. Ook de eikapsels van haaien (meestal de hondshaai) en rogen spoelen regelmatig aan. Eikapsels van een haai hebben lange, gekronkelde hechtstraden, terwijl die van een rog alleen een soort horens dragen. Het eikapsel van de hondshaai ben ik nog maar één keer tegengekomen, 'rogge-eieren' veel vaker. Die op de tekening op de voorzijde is afkomstig van een stekelrog, maar in Nederland spoelen ook andere soorten aan.

Bakje mee

Schelpen, wier en eikapsels vormen in feite de restanten van levende wezens. Soms heb je een buitenkansje en dan kun je de zeebewoners in levenden lijve zien. Dat gebeurt bijvoorbeeld als een garnalenvisser z'n net zojuist geleegd heeft. Tussen de garnalen zitten platvisjes en krabbetjes, of een pieterman, een visje dat berucht is om zijn giftige stekels. Neem eens een bakje (bijvoorbeeld een ijsdoos) mee om de levende have in te doen. Leuk om te zien hoe een scholletje zich verstopt in een laagje zand!

Sommige dieren laten zich pas zien als ze een tijdje met rust gelaten worden. De zeepokken bijvoorbeeld, die vaak op oude schelpen of ander aanspoelsel te vinden zijn, sluiten zich boven water op in hun kalkhuis. Pas als ze enige tijd onder water liggen, gaan de klepjes open en beginnen ze met hun pootjes te maaien. Ook hier bewijst een bakje goede diensten. Het strand mag een woestijn lijken, maar eigenlijk is het een dierenrijk!

Dr. C.H. Langeveld is consulent van de Stichting Duinbehoud voor de Amsterdamse Waterleiding-duinen en voorzitter van de KNNV afdeling Haarlem.

Vooraf na een flinke storm zijn er op het strand diverse krabbetjes te zien. Veel vogels, zoals meeuwen doen zich dan te goed aan deze lekkernij (foto: Sytske Dijkse).

